

United States Holocaust Memorial Museum
Oral History Interview
Slovak Witnesses Documentation Project

United States Holocaust Memorial Museum

Rozhovor s Alžbetou Vargovou

RG-50.688.0025.03.03

Mali sme zase teraz kratučkú pauzu, vymieňali sme pásku a tiež sme sa poradili, že ešte aké doplňujúce otázky by sme sa radi od vás dozvedeli. Mohli by ste nám povedať, ako sa volal ten váš strýko, ten gardista?

Sedlák.

A prvým menom?

Inocent.

Inocent Sedlák...

Áno.

To je také paradoxné krstné meno, však?

Áno.

Tiež by nás zaujímalo, vy ste nám rozprávali, o tom ako chodili ku vám z lágra zbierať tie morušové listy.

Áno.

A vraveli ste, že tí strážci, ktorí s nimi boli, že neboli ozbrojení.

Neboli.

Prečo sa tí väzni nepokúsili utiecť?

Neviem, netrúfali si asi lebo čo, či ich tam bili alebo čo, keď sa pokúsil voľaktorý utiecť alebo čo, alebo ich aj zastrelili... netrúfali si.

Hm.

Ani nespomenuli, že... lenže... morušovník, čo sme my mali, tak ona bola blízko dverí.

Hm.

A oni si sadli ešte bližšie na tie hroby, ako tam boli, a tam sedeli.

Hm.

A nemali kade ujsť, nemali, to by boli museli ísť za ten dom a preskočiť múr a to by ich oni boli zbadali. Ešte rebrík si vždycky zobrali náš a tak oberali, takže nemali kade ujsť. Keby, že oni idú si po cintoríne si pochodiť alebo čo, tí oni Hlinková garda čo bola alebo tí Nemci... ale nie, oni sa nepohli od tých dverí, tam fajčili a...

Takže tam strážili a...

Len ich poháňali, aby sa ponáhľali teda. Každý mal určené, musel to plné nazbierať.

A koľko im to asi trvalo, kým to nazbierali?

Podľa toho, ako bol šikovný, my sme im chceli pomôcť, ale nedovolili nám. Lebo to... takto boli haluze až dole, my sme im chceli pomôcť, ale nedovolili nám tí Nemci.

Hm.

„Nein, nein, nein!“ hnali nás preč.

Koľko to bolo, niekoľko hodín alebo...?

Tak za dve hodinky to mali.

Za dve hodiny?

No.

Hm.

To on takto stiahol tú haluz s tými listami hneď do toho vreca...

Hm.

A tak.

A vraveli ste, že dvaja chodili tí...

Dvaja gardisti...

Tí väzni?

Dvaja väzni, dvaja Nemci.

Teda dvaja gardisti, dvaja Nemci a väzňov koľko?

Dvaja.

Dvaja.

Vždycky len.

Hm... takže vlastne aj tých stráží ich bolo dvakrát toľko ako väzňov.

Oni chodili... napríklad moja teta, čo bývala bližšie k tomu lágru, oni mali na dvore dve, veľikánske moruše, že tam ich došlo aj šesť, aj osem. No ale že došlo plno Nemcov, aj gardistov.

Takže viacej stráží potom s nimi išlo?

Áno.

Hm. Po oslobodení, po vojne, rozprávali ste sa o tom... o týchto svojich zážitkoch, o tom, čo ste prežili a čo sa teda, aký osud stihol aj proste tých vašich židovských známych, tých kamarátov... Rozprávali ste sa o tom s niekým?

No len keď sa ma niekto pýtal, náhodou ako náš dirigent spevokolu, Karmažin, lebo však on sa narodil v Leopoldove vo väznici, jeho otec... vždycky sme sa smiali, že vo väznici sa narodil, že čo tam urobil, ale on tam bol dozorca, tak ten sa ma koľkoráz vypytoval, že ako to bolo, čo to bolo. Alebo v spevokole, keď sme sedeli už sa ma vypytovali tí, čo mimo-Sereďania boli, čo sem z Galanty chodili, že ako to bolo. Napríklad mysleli, že ja som židovka. Keď som rozprávala, že... aj minule na mestskom úrade čo robí jedna pracovníčka, hovorí že: „Pani Vargová, vy ste židovka?“ Reku: „Nie, „Keď všetko tak viete“. „Ale som tam žila,“ hovorím. Otec tam bol správca, som tam od troch rokov žila. Takže takto sa ma vypytovali.

Hm.

No...

A s manželom, s deťmi ste sa o tom niekedy rozprávali?

No môj manžel nebol zo Serede, ja som mala z Jelšavy môjho muža, aj tam žili židia, hovoril, ale tri alebo štyri rodiny a tiež ich zobrali. Tiež obchody tam mali a nejaké... nejakú pílu tam mal voľajaký žid, ale hovoril, že nevie, kam sa pomínuli. Zobrali ich a viac sa tam nikto nevrátil.

Hm. Takže...

On tu bol v Sereďi vojak, práve tam v tom lágri, kde bol lágér, tam môj muž narukoval...

Ale to už bolo po...

Po fronte, no po fronte.

Hej?

V štyridsiatom ôsmom...

A tak ste sa zoznámili.

V päťdesiatom sme sa potom zobrali.

A s kamarátkami svojimi, s rovesníčkami ste sa o tom niekedy rozprávali?

Ale áno, čo sa takto vypytovali, že... že... napríklad stal sa prípad, že dievčence Duhmové, to som vám minule však rozprávala o tých dievčencoch Duhmových, po fronte, oni mali v našej ulici... ten Duhm mal Drevonu.

Hm.

Drevosklad, tam sme chodili kupovať tak poviazané, také na zapalovanie drievka, také popílené... A on mal, tri dcéry mal, a keď oni vedeli, voľakto im zrejme dal avízo, že ich budú brať, tak večer prišli k nám, búchali, už sme mali zatvorené. Otec išiel otvoriť a oni že idú sa, tam mali pochovaných starých rodičov, pod múrom presne, pomník tam stojí. A naraz, otec ich pustil a tá jedna dcérka prišla a pýtala sa, že či nemá lopatu, otec, že by si chceli upraviť ten dedkov a babkin hrob. A ešte otec im hovoril: „Nechajte, však ja to upravím,“ keď... „Nie, nie,“ že oni si to upravia. Upravili hrob. Po

fronte, ale za pol roka, prišli, zima bola, snehu bolo napadnutého... no v zime to bolo, ale za pol roka už one po fronte to bolo...

Aha.

Prvú zimu, hej. A tiež večer prišli, všetky tri sa zachránili – krásavice, krásavice. A pýtali si od môjho otca lopatu. A oni tam mali zakopané zlato v takejto krabici železnú.

Ste to videli, ako to vykopávajú?

Nie, ako to doniesli. Že: „Pán Bílka, vy ste nevedel, že toto tu bolo?“

Oni potom s tým prišli ku vám?

Áno, áno. Prišli do kuchyne, zaľakovali za lopatu a povedali: „Pán Bílka, vy ste nevedeli, že toto bolo tu?“ Môj otec hovorí: „Nie,“ hovorí, „Ja som nemal vo zvyku chodiť a pozerat' kde čo má kto.“

A rozprávali ste sa s nimi, že kde boli medzitým?

Áno, ony boli... ony sa nedostali do Osvienčima... do Nemecka, lebo ony vedeli nemecky.

Hm.

Ale veľmi pekné ženy, to boli krásavice. A ony sa dostali do Nemecka za nejaké tlmočnice v táboroch voľajakých. Neboli spolu v jednom tábore, ale ony sa potom voľakde zišli. Ale všetky tri... rodiča sa nezachránili asi ani. Tie nevedeli ani, kde rodičia zahynuli. Ale ony všetky tri sa vrátili. Ale zobrali zlato a zmizli zo Serede.

Hm. A tých rodičov zobrali do transportu ich?

Áno, áno. Všetkých ich zobrali.

Ich tiež?

Ich... lenže rodičov zobrali inde a ich tri inde.

Aha.

Ale ani ony tri neboli spolu, každá bola v inom meste, ale v Nemecku.

Hm.

Lebo ony vedeli perfektne nemecky a ony že tam robili voľajaké tlmočnice, ja neviem, nepovedali kde, proste len... a tak sa zachránili. Ale rodičia ani nevedeli, kde zahynuli, nič nevedeli.

Hm.

Oni v Seredi neboli v tábore, ich zobrali preč.

A kedy ich zobrali?

Počkajte, musím si to rozmyslieť. Lebo ja som mala... no asi v štyridsiatom štvrtom. Ich dost' neskoro zobrali.

Hm.

V treťom alebo štvrtom, len viem, že keď prišli prvý raz to tam zakopať, nebol sneh, a keď prišli pre to, tak bol sneh, to bolo v zime.

Tak si to podľa toho pamätáte.

Tak si to pamätám. Ich museli zobrat' v lete alebo na jar.

Hm.

A došli a bol sneh, to viem, lebo otec im ešte... ešte im prehrabal s lopatou drevenou, sme mali takú drevenú lopatu, tam s tým cestičku im robil. A keď došli, otec hovorí... Otec došiel dovnútra a hovorí: „No modlia sa tam,“ hovorí. Naraz ale za štvrt' hodiny došli: „Pán Bílka, toto ste nevedeli, čo ste tam mali?“

Hm.

Otec hovorí... lebo nám do toho krytu, my sme mali šťastie, my sme potom išli do cukrovaru, do krytu a presne do toho krytu, kde náš otec vykopal, tam vrazila mína, všetko nám zničilo. My sme tam mali masť, lebo sme zabíjali predtým. Inak sa nesmeli chovať, u nás sa nesmeli na cintoríne chovať prasa.

Hm.

To sme u babičky chovali... no a tam sme mali periny a všetko, to nám všetko zničilo. Presne do toho krytu...

Ten bunker, čo váš otec postavil?

To, čo nám urobil, áno. Obložené to bolo s doskami, dvere boli, všetko – presne do toho bola mína vrazená, tam by nás bolo všetkých zabilo.

Hm.

No... A ešte nám aj Rusi vyrabovali dom, byt. My sme totiž s mojou mamičkou štrikovali, a tak sme si zarábali pomimo, do Slovenska.

Hm.

Neviem...? V Bratislave bola tá... to sme štrikovali svetre a to. Tak to nám Rusi tú vlnu pobrali. Ale načo im bola, neviem. No...

Najprv chodili Nemci, potom chodili Rusi...

Áno.

Hej.

No...

Ja vám chcem veľmi pekne poďakovať za tento úžasný rozhovor.

Nemáte za čo.

Za všetok ten čas, ktorý ste nám teraz venovali, za to, že ste sa s nami podelili o vaše spomienky.

Veľmi rada, len je to bolestné.

To... my si to plne uvedomujeme a aj z toho dôvodu je vlastne dôležité, aby sa tieto veci uchovali, zdokumentovali, aby sa nezabudlo a aby...

Veru.

Aby proste sa tieto informácie dostali...

To je hlavné, aby sa nezabudlo.

Dostali aj k ďalším generáciám, aj k mladým ľuďom...

Nech vedia, že čo sa robilo.

Presne.

Aké zverstvá.

A aby sa mohli teda použiť aj na tie vzdelávacie účely, čo je teda aj jeden z primárnych súčastí... jedno z primárnych súčastí tohto nášho projektu. Takže ďakujeme vám ešte raz veľmi pekne, veľmi si to oceňujeme.

Nemáte za čo. Nemáte za čo, veľmi rada. Nech sa to len tí mladí, vedia, že čo sa robilo. Aké zverstvá, aby k tomu už nikdy neprišlo. Nikdy... ani moje pravnúčence, ani nikto aby to viac neprežil, čo sme my museli prežiť.

Hm. Ďakujeme.

Prosím.